

Чорний О. В.

*кандидат філософських наук,
докторант кафедри маркетингу та аграрного бізнесу
Вінницького національного аграрного університету*

Chornyi Oleh

*Candidate of Sciences in Philosophy,
Post-Doctoral Student of the Marketing and Agrarian Business Department
Vinnitsa National Agrarian University*

ЕКОНОМІЧНА НАУКА І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ХАРАКТЕР ПРОБЛЕМАТИКИ

Анотація. У статті досліджено проблеми глобалізації економічного життя країни. Розвиток міжнародних економічних відносин є невичерпним шляхом інновацій. На протипагу цьому, ізоляція вважається деструктивним чинником. Проаналізовано, що поступовість змін та системний підхід можуть суттєво вплинути на інтернаціоналізацію економіки. Важливими залишаються питання виокремлення рівнів міжнародних економічних відносин та розвитку мережевої структури економіки. Виявлено, що інтеграція країни у світову економіку є складним процесом і залежить від поточного місця держави в глобальній економіці. Багаторівневий та комплексний розвиток національного господарства може слугувати способом подолання численних проблем, а також пришвидшити інтеграцію. Проаналізовано, що розвиток глобальної економіки на цій стадії має складний характер, тому важливо використовувати комплексний підхід, що допоможе побудувати ефективну економіку.

Ключові слова: економічна наука, міжнародні відносини, економічна система, глобальна інтеграція, міждисциплінарність.

Вступ та постановка проблеми. У кінці другого десятиліття XXI століття стає все більше зрозуміло, що жодній країні не уникнути впливу глобальної економіки. Таким чином, добробут країни та розвиток її економіки сильно залежить від можливості побудови плідних економічних відносин із зовнішнім середовищем. Чим більше інтеграція країни у глобальний економічний простір, тим складніше проблематика, що стосується підтримки стабільності та розвитку економічних відносин з іншими країнами та міжнародними організаціями.

У статті запропоновано міждисциплінарний погляд на проблематику, що перебуває на перетині економічної науки та міжнародних відносин. Складність міждисциплінарних зв'язків, які стосуються обох дисциплін, потребує врахування особливостей наявної взаємодії на науковому рівні, оскільки науковий дискурс є відображенням реального стану речей. Можливість формування глибокого теоретичного міждисциплінарного погляду на ситуацію, що склалась, може посприяти вирішенню наявних проблем та надати певні переваги щодо стратегічного бачення економічної інтеграції країни в глобальний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розроблення досліджуваної проблематики перебуває на досить високому рівні як в Україні, так і за кордоном. Хоча з огляду на більшу інтеграцію дослідження науковців розвинутих країн здаються краще деталізованими, ми б хотіли зосередити увагу саме на дослідженнях вітчизняних науковців. Зокрема, А.В. Ревенко займається осмисленням міжнародної економічної системи, М.М. Радева вивчає можливості інтеграції України в глобальну економіку, Ю.С. Осацька та О.М. Зінченко аналізують перспективи розвитку міжнародної торгівлі, Б.М. Марков досліджує підсистеми міжнародної економіки. З огляду на жвавий інтерес до цієї проблематики окремої уваги заслуговують проблеми вивчення міждисциплінарного характеру взаємодії економічної науки та міжнародних відносин. Це означає, що виявлення особливостей міждисциплінарних зв'язків є важливою частиною теоретич-

ного розуміння міжнародних економічних відносин та глобального економічного простору.

Метою статті є дослідження особливостей міждисциплінарної взаємодії економічної науки та міжнародних відносин, що виявляються як економічні феномени та процеси реального світу.

Результати дослідження. Якщо ще на кінець XX століття через брак глобальної комунікації світ здавався розділеним, то тепер завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій ніхто не має сумнівів щодо того, що життя на планеті стало більш організованим та поєднаним. Перший щабель інтеграції вже пройдено, тепер варто звернути увагу на розвиток інтеграційних процесів, адже «початок XXI ст. пройшов під знаком тотального впливу об'єктивних законів розвитку глобалізації, і це відбилося й продовжує відбиватися на міжнародній економічній системі» [1, с. 38]. Економіка є однією з найважливіших сфер глобальної інтеграції, тому варто приділити увагу питанням щодо особливостей, пов'язаних з відповідними процесами. Оскільки користь глобальної інтеграції є незаперечним явищем, варто звернути увагу на позитивні та негативні чинники, що сприяють інтеграції або перешкоджають їй. Оскільки не лише економічні чинники, але й можливість комунікації на міжнародному рівні сприяють інтеграції, варто чітко розуміти дисциплінарні кордони кожної окремої дисципліни.

Комунікація на глобальному рівні (фактично дипломатія) дає змогу налагодити відносини не лише з окремими закордонними підприємствами, але з й урядами інших країн, як наслідок, можна активізувати співпрацю, що стосуватиметься розвитку країни, за рахунок надання консультацій та фінансування більш розвинутими країнами. «Глобалізація стала невичерпним джерелом соціальних та економічних новацій, заснованих на можливостях корпорацій» [2, с. 8]. Об'єднання зусиль дасть змогу досягти значних успіхів, зокрема економічних. Проте важливо зробити акцент на тому, що не лише економічна дипломатія має вагу, зацікавлені сторони можуть апелю-

вати як до раціональних економічних переваг, так і до загальнолюдських цінностей. Таким чином, підвищення рівня грамотності та стандартів життя, сталий розвиток, продовольча безпека, рівень людського капіталу, економічна та територіальна безпека, глобальна конкуренція є взаємопов'язаними поняттями. Можна зрозуміти, що розвиток економіки країни здебільшого супроводжується численними покращеннями й в інших частинах життя держави, тому цьому варто приділяти посилену увагу.

Якщо візьмемо до уваги різні маргіналізаційні процеси щодо нівелювання закономірності інтеграції в глобальний простір, то помітимо, що ізоляція від глобальної спільноти є досить негативним явищем, що перешкоджає ефективній взаємодії. Оскільки глобалізація на рівні з інтеграцією також заохочує ідентичність країн та спільнот, згадані протилежні процеси відбуваються одночасно та є позитивними. Водночас штучно створена ізоляція окремих країн певною мірою є ірраціональним чинником, оскільки досить важко пояснити небажання співпрацювати та розвиватись. «Ще жодна країна не спромоглася створити здорову економіку, ізолювавши себе від світової економічної системи» [3, с. 814]. Зрозуміло, що вдала інтеграція країни в глобальний простір, що супроводжується розумною, послідовною та системною поведінкою на дипломатичному рівні, є явищем, що сильно залежить від можливостей країни підтримувати дипломатичні відносини та певний образ у світовому медійному просторі.

Розроблення образу країни як гравця на міжнародній арені має чимало вимірів. Експерти-аналітики, урядовці, управлінці, політики, дипломати, медіа-системи, громадянське суспільство та бізнесові структури створюють власний образ та посідають конкретне місце в глобальному житті. Оскільки глобалізація стосується не лише економічної сфери, то переплетіння важливих феноменів та процесів є надскладним явищем. Економічна глобалізація залежить також від міжнародної політики, соціальної політики, характеризується історичністю та пов'язана з можливістю представлення інтересів країни з використанням відносин з громадськістю та дипломатичних відносин на найвищому рівні. У зв'язку з цим можна побачити, що міжнародне економічне життя країни характеризується посиленою міждисциплінарністю. У зв'язку з цим варто звернути увагу не лише на зв'язок між двома академічними сферами знань, але й на можливість відокремлення такого знання одне від одного та встановлення чітких меж компетенції кожної окремої дисципліни. Якщо на академічному науковому рівні жодна сфера знання є відокремленою, то в реальності інтеграція знання маніфестує себе як надскладне реальне явище, що може знайти своє теоретичне пояснення у вигляді міждисциплінарних академічних курсів. Звернемо увагу на можливість осмислення міжнародних економічних відносин та глобальної економіки.

У надскладних умовах, що диктуються глобальною спільнотою, найбільш важливою проблемою є пошук раціонального та системного розуміння ситуації, в якій опинилось національне господарство. Отже, пошук оптимального підходу до інтеграції в глобальний економічний простір є домінуючою проблематикою. «З усього різноманіття теоретичних підходів до досліджень міжнародних економічних відносин одним з найбільш продуктивних <...> є системний, оскільки він є комплексним» [4, с. 16]. Системний підхід стосується врахування всіх суттєвих особливостей міжнародних економічних відносин, а також розроблення ефективної тактики й стратегії змін в економічному житті країни. Відповідна міждисциплінарна проблема є надскладною, а також стосується

об'єднання зусиль всіх зацікавлених сторін задля оптимізації намагань та спроб. Відповідно, системний підхід характеризується широкою інклюзією всіх стейкхолдерів, серед яких можна виокремити державні органи влади, представників бізнесу, академічні установи та громадянське суспільство. Політичний курс країни, пов'язаний з глобалізацією економіки, потребує широкої та тривалої дискусії між зацікавленими сторонами, що дасть численні переваги у формі системного та всебічно збалансованого підходу до економічного розвитку.

Системний підхід вимагає не лише консолідації зусиль на рівні країни, але й активізації зусиль на різних міжнародних рівнях. Досить вдало процеси екстеріоризації економічного життя держави описує С.В. Мариніна: «Посилення економічної взаємозалежності національних економік на двосторонньому, субрегіональному, регіональному та міжрегіональному рівнях стало вимогою сучасних міжнародних економічних відносин» [5, с. 40]. Це означає, що країна не лише має чітко усвідомлювати власні економічні інтереси, але й брати активну участь у подіях та процесах, що стосуються міждержавних відносин та розвитку в регіоні. Відповідно, консолідація зусиль зацікавлених сторін на рівні держави та вищих рівнях стосується участі у житті сусідніх країн, географічного регіону та глобальної спільноти. Ситуація ускладнюється ще й тим, що відбулась досить значна зміна, котра стосується ефективності глобальної економіки. Це стосується розвитку мережевої економіки та мережевого суспільства.

Організація економіки не лише країни, але й усієї планети стає мережевою, тому уваги потребують питання включення суб'єктів підприємницької діяльності та виробничих підприємств до численних глобальних економічних мереж. Такі мережі стосуються не лише наявності ресурсів та виробничих потужностей, але й інформаційного забезпечення: «Заміна галузево-територіального принципу організації економіки мережевим – найвагоміша ознака інформаційно-мережевої економіки, яка утверджується в глобальному вимірі» [6, с. 15]. Отже, складність економічної інтеграції в глобальний простір стосується також контролю інформаційних потоків і розвитку інформаційного суспільства та економіки знань.

У зв'язку з вищенаведеним можна зазначити, що економічна глобалізація країни сильно залежить від рівня розвитку самої країни, не лише економічного, але й політичного, наукового, громадянського тощо. Перехід від аграрної економіки до індустріальної і постіндустріальної виявляється в тому, що на останній стадії продуктивний розвиток економіки має високу кореляцію з поширенням інформаційно-комунікаційних технологій та розвитком інформаційного суспільства й економіки знань. Можливість країни на відповідному рівні підтримувати функціонування інформаційних потоків та створювати якісне інформаційне забезпечення всіх сфер життя суспільства прямо впливає на здатність до інтеграції у глобальний економічний простір та створення продуктивних економічних відносин. Отже, не дивно, що розвиток держави як такий впливає на здатність нарощення міжнародних економічних відносин.

В рамках нашого дослідження важливо також проаналізувати ефективність самої інтеграції, оскільки вона залежить від великої кількості прямих та непрямих чинників. Наведемо визначення інтеграції, що надає Є.С. Грищенко: «міжнародна економічна інтеграція – це процес поступового спрощення бар'єрів та зближення економік країн, що інтегруються, основною метою якого є отримання максимальних вигід від об'єднання» [7, с. 20]. Можна зазна-

чити, що сьогодні існують численні економічні зв'язки із сусідніми країнами, країнами європейського регіону та іншими країнами. Отже, на порядку денному стоїть питання покращення та підвищення ефективності міжнародних економічних відносин. Асоціація з Європейським Союзом, виконання рекомендацій Світового банку та країн ОЕСР сильно пришвидшують необхідні зміни в державі, що позитивно впливає на підвищення показників глобалізації. Нині Україна має пристойний фундамент для здійснення реформ, тому важливо, щоби реформування численних сфер життя держави не гальмувалось на політичному рівні, а реформи здійснювались продуктивно та в зазначений термін.

Ефективність економічної інтеграції в глобальний простір також залежить від розвитку країни, який відбувається паралельно з розвитком глобальної економіки. На певний момент часу країна вже перебуває на конкретному рівні розвитку, відповідно, потрібно враховувати розвиток глобальної економіки та темпи розвитку національної економіки. Відстала, перехідна або розвинута економіка володіє різним рівнем глобальної інтеграції та міжнародних економічних відносин: «Ступінь позитивного впливу глобалізаційних процесів на економіку окремих країн залежить від місця, що вони займають у світовій економіці» [8, с. 8]. Трансформаційні процеси, що нині відбуваються в Україні, вплинуть також на ефективності міжнародних економічних відносин, а кількість та якість реформ прямо впливають на швидкість побудови ринкової економіки, конкурентоспроможної в глобальних масштабах. Політичний курс країни та соціальна сфера прямо впливають на розвиток народного господарства та підсилюють міждисциплінарну складність наявної проблематики.

Щодо України особливо важливу роль відіграє географічне розміщення країни. Побудова міжнародних відносин на регіональному рівні може створити численні переваги для економіки. Оскільки Україна є східноєвропейською країною, нарощення дипломатичних відносин може спричинити потужний вплив на зростання національної економіки. Співпраця між Україною та іншими європейськими країнами на дипломатичному рівні може стосуватися більшості сфер життя держави. На рівні з економікою співпраця відбувається у сферах медицини, освіти, науки, державного управління та в інших численних сферах промисловості.

Міжнародні відносини на рівні держави функціонують у формі діяльності Міністерства закордонних справ, посольств у відповідних країнах, а також як висвітлення важливих подій численними медіасистемами. Відповідно, здебільшого від належної діяльності державних структур залежить виконання вимог, встановлених Європейським Союзом. Рівень кореляції між рекомендаціями та фактично проведеними реформами впливає на сприйняття України міжнародною спільнотою. Складні міжнародні відносини прямо стосуються не лише входження України до глобального економічного простору, але й отримання

численних переваг від взаємодії з Європейським Союзом. У зв'язку з цим постають численні проблеми щодо можливостей українських вчених, що надають осмислення процесів, пов'язаних з реформуванням держави, тому співпраця науковців з реформаторами є наріжним каменем проведення вдалих реформ.

Важливість наукового забезпечення відповідних реформ у країні є неспростовним фактором, оскільки інтеграція економіки в глобальний простір стосується також інтеграції українського суспільства задля досягнення швидкого та продуктивного зростання економіки. «Позитивні ефекти державного регулювання економіки в Україні значною мірою залежатимуть від наукового бачення назрілих соціально-економічних проблем в умовах сучасної глобалізації і євроінтеграції» [9, с. 6]. У зв'язку з цим важливими елементами розвитку народного господарства та нарощення міжнародних економічних відносин є наукове осмислення ситуації, що склалась, та теоретичне забезпечення реформ, що потрібно здійснити. Чим більшою буде кореляція між роботою наукових організацій та роботою відповідних міністерств і політичним курсом країни, тим ефективнішими будуть реформи. Таким чином, робота комітетів при Верховній Раді України, участь наукових інститутів та співробітників університетів у роботі міністерств, популяризація роботи науковців у засобах масової інформації є продуктивними чинниками зростання національної економіки та її входження в глобальний економічний простір.

Цікавим є те, що розвиток глобальної економіки характеризується асиметрією та нерівномірністю у розвитку окремих держав. «Глобальним економічним процесам на сучасному етапі не властиві впорядкованість, прогнозованість та рівновага, а сама структура світової економіки є настільки деформованою, що асиметрія є характерною її ознакою та посилюється в міру ускладнення системи» [10, с. 17]. Відповідно, з ускладненням глобальних економічних відносин розшарування в розвитку країн стає все більшим, а участь країни в глобальних економічних відносинах залежить від факторів, пов'язаних з внутрішнім життям країни. Для того щоби бути продуктивною на глобальному рівні, Україна повинна мати «внутрішні» конкурентні переваги та проводити реформи відповідно до рекомендацій глобальної спільноти.

Висновки. Розвиток міжнародних економічних відносин є складним міждисциплінарним феноменом, що залежить як від економічних чинників, так і від можливості комунікації між різними державами-партнерами. Реформування численних сфер життя країни пов'язане з виконанням рекомендацій розвинутих країн та міжнародних організацій. Створення ринкової економіки в Україні сильно корелює з розвитком міжнародної економічної кооперації, а також участю в глобальних економічних відносинах. Майбутні дослідження можуть бути пов'язані з дослідженням зв'язку економічного розвитку та державного управління, політики, законодавства та суспільного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Ревенко А.В. Міжнародна економічна система: тенденції і виклики сучасності. *Схід*. 2018. № 2 (154). С. 38–47.
2. Радева М.М. Україна в глобальній економіці: виклики і можливості. *Економіка та держава*. 2012. № 3. С. 8–11.
3. Осацька Ю.Є., Зінченко О.М. Міжнародна торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2016. № 12 (39). С. 814–817.
4. Марков Б.М. Структура підсистем міжнародної економіки та її сталий розвиток. *Агросвіт*. 2017. № 21. С. 16–20.
5. Мариніна С.В. Сутність, проблеми та перспективи розвитку форм міжнародної економічної інтеграції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 5–6 (76–77). С. 40–47.
6. Ковальчук Т.Т. Глобальна інформаційно-мережева економіка: цивілізаційні перспективи. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 12 (150). С. 15–20.

7. Грищенко Є.С., Скоробогатова Н.Є. Теоретичні аспекти визначення сутності міжнародної економічної інтеграції. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 24. № 1. С. 16–21.
8. Кулішов В.В. Сучасні проблеми глобальної економіки. *Інноваційна економіка*. 2013. № 3 (41). С. 8–11.
9. Лагутін В.О. Ефекти державного регулювання економіки в умовах євроінтеграції України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 6. С. 5–23.
10. Запухляк В.З., Герман Л.Т. Асиметрії глобального економічного розвитку. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 18. № 3. С. 16–25.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ НАУКА И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ: МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЙ ХАРАКТЕР ПРОБЛЕМАТИКИ

Аннотация. В статье исследованы проблемы глобализации экономической жизни страны. Развитие международных экономических отношений является неисчерпаемым путем инноваций. В противоположность этому, изоляция считается деструктивным фактором. Проанализировано, что постепенность изменений и системный подход могут существенно повлиять на интернационализацию экономики. Важными остаются вопросы выделения уровней международных экономических отношений и развития сетевой структуры экономики. Выявлено, что интеграция страны в мировую экономику является сложным процессом и зависит от текущего места государства в глобальной экономике. Многоуровневое и комплексное развитие национального хозяйства может служить способом преодоления многочисленных проблем, а также ускорить интеграцию. Проанализировано, что развитие глобальной экономики на этой стадии имеет сложный характер, поэтому важно использовать комплексный подход, который поможет построить эффективную экономику.

Ключевые слова: экономическая наука, международные отношения, экономическая система, глобальная интеграция, междисциплинарность.

ECONOMICS AND INTERNATIONAL RELATIONS: INTERDISCIPLINARY CHARACTER OF PROBLEMS

Summary. Present time is characterized by the powerful integration of different countries into the global economic environment. The success or failure of such integration, to a large extent, depends on the readiness of a country to participate in global life. The effectiveness of international economic relations largely correlates with the country's current development, as well as many different factors that can help to improve it. The article deals with problems concerning globalization of the economic life of the country. The development of international economic relations is an inexhaustible mean of innovation. In contrast, isolation is considered as a destructive factor. It is analyzed that gradual change and systematic approach can significantly affect the internationalization of the economy. Issues of international economic relations analysis and development of the network structure of the economy remain important. It is revealed that the country's integration into the world economy is a complex process and depends on the current position of the state in the global economy. Multilevel and integrated development of the national economy can help to overcome many problems, as well as accelerate integration. It has been analyzed that the development of the global economy, at this stage, has an asymmetric nature, so it is important to use an integrated approach that will help to build an effective economy. The consistency and systemic character of necessary changes are characterized by interdisciplinary and therefore it is worth taking into account numerous spheres of life of the country. The effectiveness of international economic relations development depends on the success of reforms in the political, managerial, financial, social and organizational spheres. In addition, diplomatic relations with neighboring countries and participation in the life of the geographic region are important. Developing country should follow recommendations of developed countries.

Key words: economics, international relations, economic system, global integration, interdisciplinary.